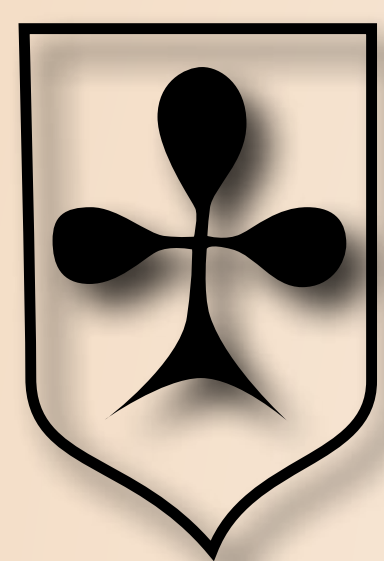

PRZYJDŹ, ZAGRAJ I WYGRAJ

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU I MIASTO OPOLĘ

ZAPRASZAJĄ NA NIEPOWTARZALNY, WYJĄTKOWY,
PEŁEN EMOCJI WIECZÓR GIER ZAKAZANYCH

Z MIŁOŚCI DO... HAZARDU

JUŻ 18 MAJA 2019 R. PODCZAS NOCY MUZEÓW O GODZ. 18.00 NA ZAMKOWEJ 2
W PRZYZIEMIU ARCHIWUM OTWORZYMYSY ARCHIWALNE KASYNO

ORGANIZATORZY:

PATRONAT PREZYDENTA MIASTA OPOLA

Wznowiony y zaostrzony

EDYKT

przeciwko

GROM w KARTY,

Bafetę Lanskenet y Faro, gry Biribi zwaney; y
wszystkim innym azardowym gromi, z Kartami,
Kostkami y innemi znakami, lub iuż wynal-
eżione są, lub ieszcze wymyślone
będą.

De Dato z Berlina, dnia 9. Lutego, 1787.

w Wroclawiu, drukowan literami Graffowemi.

GROM w KARTY
FRYDRYCH WILHELM z Bożey
aski Krol Pruski &c. &c.

ny y do wiadomości tymże daiemy; chociaż przez
ne Ustawy, ofobliwie przez Edykty od 9. dnia mie-
1763. y 30. Grudnia, 1774. wszystkie azardowe lub
gry, iak to: Bafeta, Lanskenet, Faro, Keñze,
s-a diz zwane, Tryżaki y w Kostki, w Rezyden-
kich Krolewskich Nafzych krainach koniecznie y
e były; tośmy się przecię z nieukontentowaniem
dzieć musieli, że te pożyteczne Ustawy nie wszędzie
trzegane bywają; ale od tego czasu ieszcze inne
wynalezione są, a u szynkarzow kawy, w domach,
maia, gdzie wino albo piwo szynkuia, ba y w pry-
ch śmieie grane bywają.

edy wszystkie azardowe gry substancyi lub maiętno-
brym obyczaiom szkodliwe są, y szczęśliwość kraiu
y dla Krolewskiego pieczołowania o szczęśliwość
nych Nafzych takowym szkodliwym nieporząd-
ladać y onych cierpieć nie myślimy, ale raczey
niecznym grom koniecznie zabronić y one wy-
więc tedy za potrzebną uznaliśmy, nie tylko
ry y Zakazy wznowić, ale też ieszcze ich Ustawy
obem objaśnić, opisać y zaostrzyć:

I.
zrzczone iuż zakazane azardowe gry wespol z
ywiają, Biribi, ale też wszystkie inne, przy kto-
od samego przypadku pochodzi, a które się
ści grających osob, włożenia pieniędzy y innych
rzeczy

rzeczy nie na zabaw
nalezione są, bądź
rych, kostek, kart
we wszystkich Rezy
kazane.

Kto przy takow
spobu gry, wedlug
zytku pieniężney kar
złotych placić powin

Każdy społ graia
innych azardowych g
pod temiż okolicznos
placić.

We wszystkich pr
kara od przestępcze zeb
fortecy proporcjonaln

Wszystkim wyższy
stawiającym, tak żołnie
kowych zakazanych gra
szczenie ze służby bez w

Ludzie, którzy się
końcowi u wod, w lażn
się zchadzaia, za granic
zaś dla takowych zabaw
na rok na fortecę maia by

Gospodarze gościnn
licie wszyscy towarzytwa
u siebie cierpią, a graiać
niedbaia, Zwierzchności
talarow twardych placić,
arefztu na fortecę przez tr

Gdy dla takowey gry
albo do ich zataienia powo
padną.

Gdy po wtore na tym
pieniężney y na fortecy, pr
tobu pozbyć maia.

Edykt przeciwko grom hazardo-
wym, wznowiony i zaostrzo-
ny, ogłoszono drukiem w roku
1787. Wymierzony był w gra-
czy, którzy oddawali się hazardo-
wi w grach karcianych lub w kości.
Obejmował także takie gry, które
jeszcze nie zostały wymyślone.

Wznowiony y zaostrzony

D Y K T

przeciwko

GROM w KARTY,

ęte Lanskenet y Faro, gry Biribi zwaney; y
yftkim innym azardowym grom, z Kartami,
Kostkami y innemi znakami, lub iuż wynal-
zione są, lub ieszcze wymyślone
będą.

De Dato z Berlina, dnia 9. Lutego, 1787.

w Wroclawiu, drukowan literami Graffowemi.

Król Prus Fryderyk Wilhelm II (1744-1797) wydał w 1787 roku edykt przeciwko hazardowym grom w karty i w kości. Gry takie jak faro (faraon), lansgenet czy biribi uważano za szkodliwe dla rodzin i całego społeczeństwa, dlatego zakaz ich szerzenia miał na celu dobro poddanych. Podobne edykty istniały już wcześniej (1763, 1774), lecz widocznie zarządzenia w nich zawarte nie były skuteczne. Edykt z 1787 roku radykalnie zaostrza stosowane dotąd prawo dotyczące gier hazardowych.

GROM w KARTY

My FRYDRYCH WILHELM z Bożey
Łaski Krol Pruski &c. &c.

Oznajmujemy y do wiadomości tymże daiemy; chociaż przez powtarzone Ustawy, osobliwie przez Edykty od 9. dnia miesiąca Kwietnia 1763. y 30. Grudnia, 1774. wszystkie azardowe lub niebezpieczne gry, iak to: Bafeta, Lanskenet, Faro, Keńże, Senk-nef, Paś-a diz zwane, Tryżaki y w Kostki, w Rezydencyach y wszystkich Krolewskich Naszych krainach koniecznie y wcale zakazane były; tośmy się przecię z nieukontentowaniem Naszym dowiedzieć musieli, że te pożyteczne Ustawy nie wszędzie należyćie przestrzegane bywaią; ale od tego czasu ieszcze inne azardowe gry wynalzione są, a u szynkarzow kawy, w domach, gdzie Biliard maią, gdzie wino albo piwo szynkuia, ba y w prywatnych domach śmieie grane bywaią.

Ponieważ tedy wszystkie azardowe gry substancyi lub maitności Familii y dobrym obyczaiom szkodliwe są, y szczęśliwość kraiu przerywaią, a My dla Krolewskiego pieczołowania o szczęśliwość wszystkich Poddanych Naszych takowym szkodliwym nieporządkom daley przegładać y onych cierpieć nie myślimy, ale raczey takowym niebezpiecznym grom koniecznie zabronić y one wykorzeńić chcemy; więc tedy za potrzebną uznaliśmy, nie tylko pomienione Edykty y Zakazy wznowić, ale też ieszcze ich Ustawy następuiaćym sposobem objaśnić, opisać y zaostrzyć:

I.

Nie tylko przerweczone iuż zakazane azardowe gry wespoł z oną grą, co ią nazywaią, Biribi, ale też wszystkie inne, przy ktorych zylk y utrata od łamego przypadku pochodzi, a ktore się według okoliczności graiaćych osob, włożenia pieniędzy y innych rzeczy

KTO GRYWA W KARTY, MA GRZBIET I ŁEB OBDARTY

rzeczy nie na zabawę, ale ze zyskowności grają; bądźże iuż wynalezione są, bądźże potym ieszcze wymyślone będą, a przy których, kostek, kart albo innych znakow zażywają, są y mają bydź we wszystkich Rezydencyach y ziemiach Naszych Królewskich zakazane.

2.

Kto przy takowych grach tak zwany Bank czyni, ten według sposobu gry, według wyłokości włożenia y wielkości zakazanego zysku pieniężney kary Fiszkałowey o 100. do 1000. czerwonych złotych płacić powinien.

3.

Każdy społ grający, tak przy Faro, iako też przy wszystkich innych azardowych grach, ktoregokolwiek imienia są, powinien pod temiż okolicznościami 50. do 300. czerwonych złotych kary płacić.

4.

We wszystkich przypadkach, w których zaśluzona pieniężna kara od przestępcy zebrana bydź nie może, na to miejsce kara na fortecy proporcjonalna nastąpić ma.

5.

Wszystkim wyższym y niższym osobom w służbie Naszey zostawiającym, tak żołnierskiego iak cywilnego stanu, będąc na takowych zakazanych grach zdybani, naznacza się kassowanie y puszczanie ze służby bez wszelkiego względu.

6.

Ludzie, którzy się azardowemi grami zabawiają, a ku temu końcowi u wod, w łaźniach y na innych publicznych miejscach się zhadzają, za granicę mają bydź wyprowadzeni, a gdyby się zaś dla takowych zabaw zakazanych do kraju powrócili, naprzód na rok na fortecę mają bydź odsędzeni.

7.

Gospodarze gościnni, szynkarze kawy, wina y piwa a pospolicie wszyscy towarzystwa publiczne mający, którzy zakazane gry u siebie cierpią, a grających nie przestrzegają, albo gdy na to niedbają, Zwierzchności tego nie oznajmują, powinni trzyfta talarow twardych płacić, albo nie mając tego przemożenia, do aresztu na fortecę przez trzy miesiące mają bydź odsędzeni.

8.

Gdy dla takowey gry zamknięte gmachy lub izby pozwolili, albo do ich zataienienia powodem byli, dwuy natobney karze podpadną.

9.

Gdy po wtore na tym występku zdybani będą, oprócz kary pieniężney y na fortecy, prawa y wolności do tegoż żywienia sposobu pozbyć mają.

10. Po-

10.
Posługacze y którzy kolwiek posługujący gościom, postrzegszy, iż zakazane azardowe gry od gości grane bywają, y o tego się odwieść nie dają, powinni to Panu swemu, ktoremu służą, a gdyby go w ten czas w domu nie było, Zwierzchności zaraz opowiedzieć. Zaniehbawszy tego, dokładnemu karaniu cięle podpadną.

11.

Inni prywatni ludzie, którzy takowe zakazane gry przeciw §. 6. w pomieszkaniach swoich cierpią, chociażby z nimi nie grali, powinni, gdy iaką część albo zysk z tego mieli, tak iako goście gospodarze y szynkarze kawy, oprócz tego ale do połowy te karania bydź pokarani.

Rozkazujemy tedy wszystkim w służbie Naszey zostawiającym żołnierskiego y cywilnego stanu, wszystkim Rządcom Naszym woiennym y Dominialnym Komorom, Rządcom, Magistratam Zwierzchnościom sądowym, y każdemu pospolicie, osobliwie Naszemu Fiszkałnemu Urzędowi, tymże tak miłościwie iak o na przestrzeganie tegoż Edyktu y Zakazu pod karą Naszey należy niezłaski pilną bacznosc mieć, z przestępcami ostro y bez szernych okoliczności, postępować, y bez względu na osobę znaczoney karze ich poddać; iako też ci, którzy takowe występki obiawią y oświadczą, połowę naznaczoney pieniężney kary dostać mają.

A żeby też ta wola Nasza do iednego każdego wiadomo przyšla, a tym mniej zaniehbana była, tedy tenże Edykt tylko we wszystkich Naszych powiatach y ziemiach Naszych publikowany y publicznie zawieszony, ale też od czasu do czasu w kościołach albo u drzwi Kościelnych przeczytany bydź ma.

Dla wiary publiczney tenże wznowiony y zaostrozony własną Ręką Naszą podpisawszy, pieczęć Królewską przyćmi zaliśmy.

Działo się y dano z Berlina, dnia 9. Lutego 1787.

FRYDRYCH WILHELM

Hrabia

Kdykt przewidywał wysokie kary finansowe nie tylko dla osób, które w grach hazardowych pełniły funkcję bankiera, ale też dla zwykłych graczy. Jeśli gracze byli ludźmi ubogimi, zamiast ściągac kary pieniężne zasądzano dla nich karę więzienia w fortecy. Gracze pozostający na służbie tracili swoje stanowisko. Ludzie, którzy wyprawiali się za granicę, aby uprawiać hazard, musieli liczyć się z tym, że po powrocie do kraju czeka ich więzienie. Szczególną odpowiedzialność za wystrzeganie się hazardu ponosili karczmarze i szynkarze. Mieli oni obowiązek nie dozwałać na gry w swoich lokalach, a nawet donosić do władz, gdy ich goście nie przestrzegali zakazu.

KTO TRZYMA W REKIS KARTĘ, MA KAZANIE NIC NIE WARTÉ

ГРОМ В КАРТЫ
FRYDRYCH WILHELM z Bożey
Łaski Krol Pruski &c. &c.

niemy y do wiadomości tymże dajemy; chociaż przez
tarzone Ustawy, osobliwie przez Edykty od 9. dnia mie-
etnia 1763. y 30. Grudnia, 1774. wszystkie azardowe lub
czne gry, jak to: Bafeta, Lanskenet, Faro, Keńze,
f, Pals-a diz zwane, Tryżaki y w Kostki, w Rezyden-
w wszystkich Krolewskich Naszych krainach koniecznie y
kazane były; tośmy się przeciwie z nieukontentowaniem
dowiedzieć musieli, że te pożyteczne Ustawy nie wszędzie
ie przestrzegane bywają; ale od tego czasu iefzcze inne
we gry wynalezione są, a u szynkarzow kawy, w domach,
Biliard mają, gdzie wino albo piwo szynkują, ba y w pry-
ch domach śmieje grane bywają.

oniemawż tedy wszystkie azardowe gry substancyi lub majątno-
miliy y dobrym obyczajom szkodliwe są, y szczęśliwość kraiu
ywiają, a My dla Krolewskiego pieczołowania o szczęśliwość
tkich Poddanych Naszych takowym szkodliwym nieporząd-
daley przegłądać y onych cierpieć nie myślimy, ale raczej
wym niebezpiecznym grom koniecznie zabronić y one wy-
nieńić chcemy; więc tedy za potrzebną uznaliśmy, nie tylko
nienione Edykty y Zakazy wznowić, ale też iefzcze ich Ustawy
epującym sposobem objaśnić, opisać y zaostrzyć:

I.
Nie tylko przerzeczone już zakazane azardowe gry wespół z
a grą, co ją nazywają, Biribi, ale też wszystkie inne, przy kto-
ch zysk y utrata od samego przypadku pochodzi, a które się
edług okoliczności grających osob, włożenia pieniędzy y innych
rzeczy

rzeczy nie na zabawkę,
nalezione są, bądźże po-
rych, kostek, kart albo
we wszystkich Rezydenc-
kazane.

Kto przy takowyc
sposobu gry, według
zysku pieniężney kary
złotych płacić powinien

Każdy społ grający
innych azardowych grac
pod temiż okoliczności
płacić.

We wszystkich prz
kara od przestępcę zebra
fortecy proporcjonalna

Wszystkim wyższ
stawiającym, tak żołn
kowych zakazanych g
szczenie ze służby bez

Ludzie, którzy
końcowi u wod, w
się zchadzają, za gr
zaś dla takowych za
na rok na fortecę m

Gospodarze g
licie wszyscy towar
u siebie cierpią, a
niedbają, Zwierze
talarow twardych
arefztu na fortecę

Gdy dla tak
albo do ich zata
padną.

Gdy po wr
pieniężney y na f
tobu pozbyć ma

10.

Posługacze y ktorzy kolwiek posługujący gościom, postzeg-
fzy, iż zakazane azardowe gry od gości grane bywają, y od
tego się odwieść nie daia, powinni to Panu swemu, ktoremu
służą, a gdyby go w ten czas w domu nie było, Zwierzchności
zaraz opowiedzieć. Zaniebawszy tego, dokładnemu karaniu na
ćiele podpadną.

11.

Inni prywatni ludzie, ktorzy takowe zakazane gry przeciwko
§. 6. w pomieszkaniach swoich cierpią, chociażby z nimi nie grali,
powinni, gdy jaką część albo zysk z tego mieli, tak iako gościnni
gospodarze y szynkarze kawy, oprócz tego ale do połowy tego
karania bydź pokarani.

Rozkazujemy tedy wszystkim w służbie Naszey zostawiającym
zołnierskiego y cywilnego stanu, wszystkim Rządcom Naszym,
woiennym y Dominialnym Komorom, Rządcom, Magistratom,
Zwierzchnościom sądownym, y każdemu popolicie, osobliwie też
Naszemu Fizykalnemu Urzędowi, tymże tak miłościwie iak ostro,
na przestrzeganie tegoż Edyktu y Zakazu pod karą Naszey naywyż-
szej niełaski pilną bacność mieć, z przestępcami ostro y bez ob-
szernych okoliczności, postępować, y bez względu na osoby na-
znaczoney karze ich poddać; iako też ci, ktorzy takowe występki
obiawia y oświadczą, połowę naznaczoney pieniężney kary otrzy-
mać mają.

A żeby też ta wola Nasza do iednego każdego wiadomości
przyszła, a tym mniej zaniebana była, tedy tenże Edykt nie
tylko we wszystkich Naszych powiatach y ziemiach Naszych pu-
blikowany y publicznie zawieszony, ale też od czasu do czasu z ka-
zalnicy albo u drzwi Kościelnych przeczytany bydź ma.

Dla wiary publiczney tenże wznowiony y zaostrzony Edykt
własną Ręką Naszą podpisawszy, pieczęć Krolewską przycisnąć ka-
zaliśmy.

Działo się y dano z Berlina, dnia 9. Lutego 1787.

FRYDRYCH WILHELM.

Hrabia de Hoym.

Służba w karczmach i szyn-
kach miała również obowią-
zek donieść o uprawianiu ha-
zardu w lokalach pod groźbą
kar cielesnych. Król domaga się,
aby „z przestępcami ostro i bez ob-
szernych okoliczności postępować”.
Edykt miał być obwieszony we
wszystkich miejscowościach, zawie-
szany w postaci wydrukowanej oraz
odczytywany w kościołach.

I ŚWINIA BURMISTRZA OGRAŁA, KIEDY DOBRE KARTY MIAŁA

W ekspresie Berlin-Bagdad (partytka w ciemne karty), Henryk Nowodworski, Warszawa, ok. 1910, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie

W ekspresie Berlin-Bagdad (partytka w ciemne karty.)

GRAMY DABANK

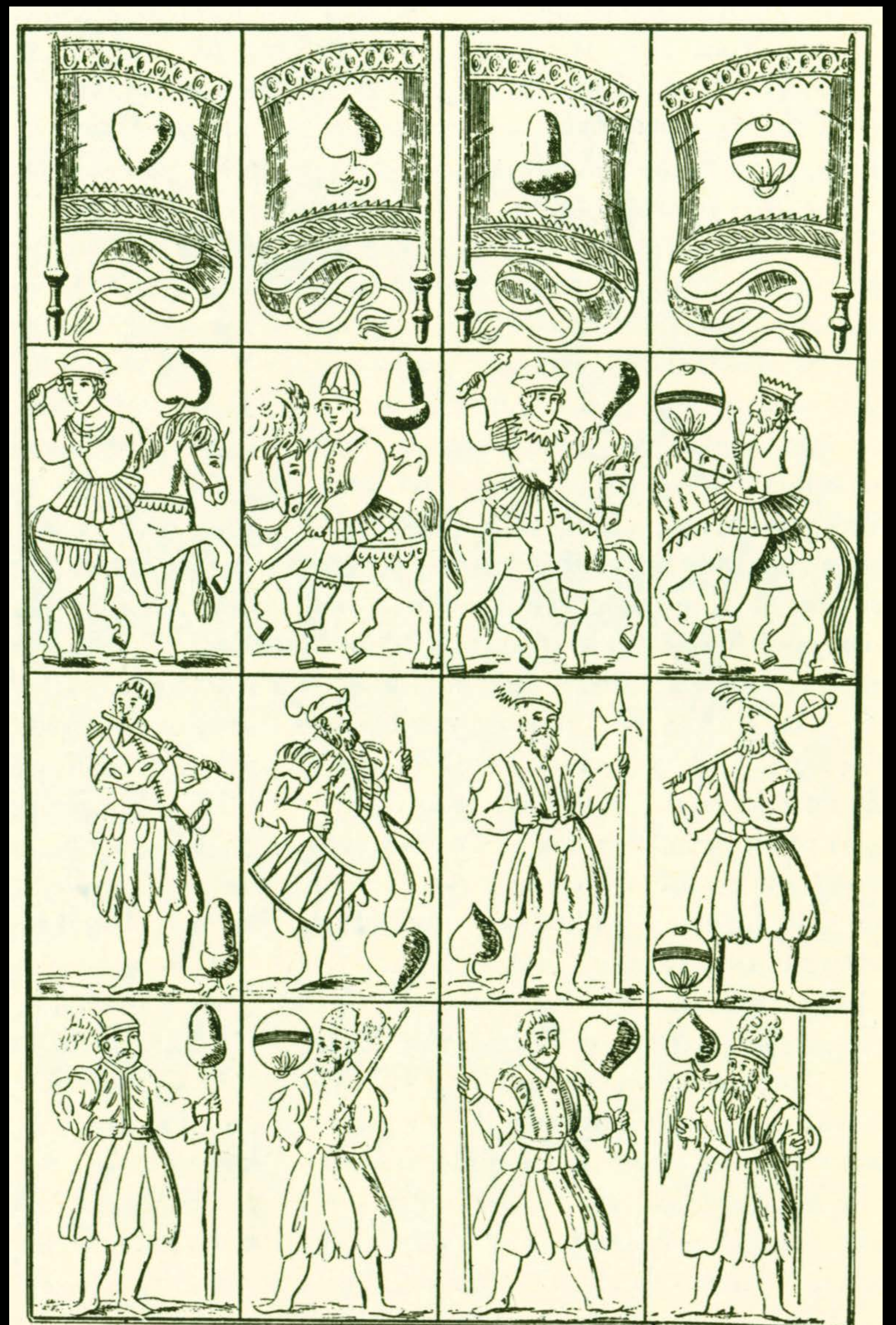
Gry były pierwotnie wykorzystywane do wróżenia, wierzono bowiem, że rzut oznaczoną kością odsłania zamierzenia bogów. Rzucanie losów decydowało o rozpoczęciu lub zakończeniu konfliktów wojennych czy o sprawach politycznych. Z czasem doceniono rozrywkową funkcję gier, które rozgrywano na przygotowanej w tym celu planszy. Dopuszczono do rozgrywki większą liczbę graczy, dzięki czemu pojawił się w grach element współzawodnictwa. Najstarsza znana gra planszowa została znaleziona w Mezopotamii, w grobowcu z ok. 3000 roku p.n.e. Wiele podobnych gier, młodszych o 1500 lat, odkryto w egipskich grobowcach. Gry te oparte były na rzutach kością. Początkowo używano w nich prawdziwych kości zwierzęcych, następnie zaczęto wytwarzać podłużne przedmioty o tej samej funkcji z drewna, metalu czy kamienia. Kości tego typu miały cztery ścianki oznaczone, a dwie, te najmniejsze, nie były punktowane. Szczęśliwe kości do gry znajdujemy po raz pierwszy w starożytnej Grecji, a potem w Rzymie. Gra w kości była już wtedy tak rozpowszechniona, że słynne powiedzenie Juliusza Cezara „Kości zostały rzucone” podczas przekraczania granicznej rzeki Rubikon w 49 roku p.n.e. było doskonale zrozumiałe dla ludzi w tamtych czasach. I jest zrozumiałe po dziś dzień.

Prawdopodobnie wraz z wynalazkiem gier pojawił się hazard – słownie będący w niektórych językach synonimem niebezpieczeństwa. Stawiano na los szczęścia wszystko, co się posiadało. Tracono i zyskiwano całe majątki w jedną noc. Pojawili się oszuści, sprytnie manipulujący niedoświadczonymi graczami. Bywali ludzie, którzy popadali w nałóg gier hazardowych, od którego nie potrafili się uwolnić. Nazywano ich kosterami – od nazwy kości.

Gra w karty, Jean-Jacques Grandville, Francja, przed 1834, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie

Karty polskie z wieku XVI, ilustracja zaczerpnięta z: Zygmunt Gloger, Encyklopedia staropolska ilustrowana, t. 3 (K-P), Warszawa 1978, s. 19

Karty polskie z wieku XVI-go.

Z GŁUPIM W KARTY, Z MĄDRYM W ŻARTY

W KARTACH NIE MA BRATA

Anegdota o Maksymilianie przytoczona przez Glogera:

Po bitwie pod Byczyną, w której (d. 24 stycznia 1588 r.) Jan Zamoyski wziął do niewoli Maksymiliana, arcyksięcia austriackiego, pretendującego do korony polskiej orężnie, powstało przysłowie narodowe, gdy kto poniósł jakąś niewielką szkodę lub przegrał w karty: „Więcej stracił (lub przegrał) Maksymilian”.

Gry w karty pojawiły się w Europie prawdopodobnie już w średniowieczu. W 1321 roku zakaz gier karcianych wydał biskup Würzburga podległym sobie duchownym. Z XV wieku pochodzą wizerunki talii kart pochodzące z Włoch. Karty rozpowszechniły się w całej Europie wraz z wynalezieniem szybko rozgrywanych, opartych na szczęśliwym trafie gier, takich jak rus czy tryszak. Gry te mogły służyć do rozgrywek hazardowych, dlatego zdobyły wielką popularność we wszystkich warstwach społecznych. Do Warszawy sprowadzono w XVIII w. rzemieślnika produkującego karty do gry, malowane ręcznie. Najbardziej znaną dawniej grą hazardową, „faro”, stworzono w Paryżu i uważano za „jedną z najhazardowniejszych” (Gloger). Właściwa jej nazwa brzmi „faraon”, od dawnej nazwy króla karcianego. W grze tej dowolna liczba graczy gra przeciwko bankierowi, który określa stawkę w grze. Gracze mogą ją dowolnie podwyższyć, aż do kwoty, którą dysponuje bankier. Bankier odsłania dwie górne karty swojej talii. Gracze wygrywają, gdy ich karta jest zgodna z drugą kartą bankiera, a tracą stawkę, gdy ich karta jest taka sama, jak pierwsza karta bankiera. Wraz z pojawieniem się tej gry w Polsce, jak pisze Jędrzej Kitowicz, „nawet najwięksi panowie stali się szulerami, ogrywając jedni drugich nie tylko z gotowych pieniędzy, ale nawet z nieruchomości, z dóbr, z klejnotów i całej fortuny”. Każdy grający marzył o takim szczęściu w kartach, jakie miał niejaki generał Rozdrażewski, który „z chudego pacholka przez szulerstwo w karty zrobił sobie kilkanaście milionów substancji” (Kitowicz). Z grą w faraona związany jest okrzyk „Vabank”, którym sygnalizowano, że stawia się na swoją kartę całą pulę pieniędzy, znajdującą się w dyspozycji bankiera.

W talii ówczesnych kart rozróżniano cztery maści (kolory): buńkowy (dzwonkowy), czerwieny, winny i żółty, figury zaś stanowiły tuzy (asy), królowe, wyżniki (damy), niżniki (walety). Mniejszej wartości karty nosiły odpowiednie cyfry, przy czym dziesiątkę zwano krzyżką. O figurach karcianych pochodzących z XVI-wiecznej Polski pisze Zygmunt Gloger: „Tuzy odmalowano na banderach, zwężających się w taśmę z kutasem na końcu. Królowie konno, trzej z berłami w ręku. Wyżniki i niżniki to ich rycerze i giermki, jeden gra na flecie, drugi bije w potężny bęben, trzeci wspiera się na halabardzie, inny trzyma miecz, a inny papugę”.

Znane dawniej polskie gry w karty uprawiane dla rozrywki to: kupiec, kasztelan, wózek, skrzetulka, matus primus i in., hazardowe zaś to: chapanka lub chap, tryszak, mariasz (zwykły lub szlifowany), pikieta, ćwik.

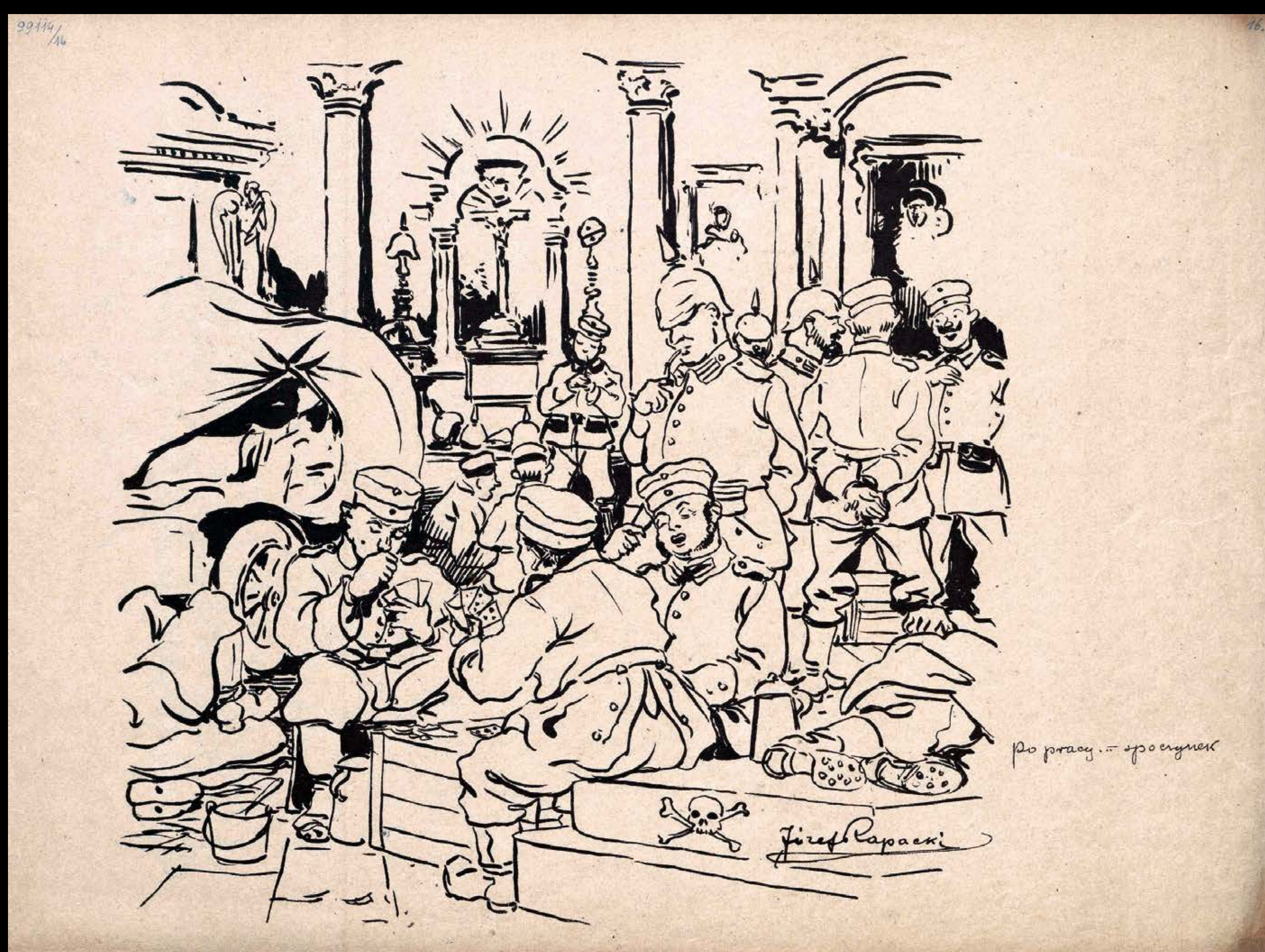
Hazardowe gry francuskie to np. faraon i kwindecz.

Na skutek mnożących się przypadków utraty dorobku całych pokoleń w grach hazardowych oraz częstych samobójstw graczy, władze państwowe wydawały rozporządzenia zabraniające takich gier. Należy do nich edykt króla Prus Fryderyka Wilhelma, prezentowany na naszej wystawie.

Portret dwóch mężczyzn grających w karty, autor nieznan, Paryż (Francja)?, ok. 1845-1850, fot. Zbigniew Doliński, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie

Po pracy spoczynek, plansza 16. z teki „Pro memoria. Prusak w Polsce (1915-1918)”, Józef Rapacki, Warszawa 1919, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie

Otto Miksch

Goldene

Zinngießerei
mit elektrischem
Kraftbetrieb.

Bierglashandlung

Medaille

≡ BRESLAU I ≡

Nr. 47 Kupferschmiedestr. Nr. 47

Empfiehl sein
Reichhaltiges Lager von
Zinnwaren aller Art.

Spezialität:
Vereinsseidel, Stammseidel

zu jeder Gelegenheit passend.

Lieferant für Brauereien,
Restaurants und Gastwirte.

Anfertigung aller
ins Fach schlagenden Arbeiten.

Annahme von Reparaturen zu
soliden Preisen.

Grundmann's Hôtel

Oppeln, Krakauerstrasse 24,

Telelephon 7.

am Regierungsplatz

Telelephon 7.

Table d'hôte um 12³/₄ Uhr.

Renommirtestes und ältestes Haus
für Geschäftsreisende.

Restaurant und Weinhandlung

Lager echter Importen.

Schönstes Garten-Etablissement im Innern der Stadt.

Bäder im Hause.

Electrisches Licht in allen Zimmern.

Gleichzeitig empfehle meine

eleganten Säle mit Theaterbühne

zur Abhaltung

von Familien- und Vereinsfestlichkeiten, Conferenzen pp.
unter coulantesten Bedingungen.

Die kleinen Säle kostenlos.

Zimmer von 2 Mk. an.

Hausdiener zu allen Bügen am Bahnhof.

EGN.

**Likier,
esencje,**

prima jakoś, w bogatym wyborze.

**Ed. Gross, nast.
Wrocław 9.**

Proszę zważać na znak ochronny.

Do nabycia u firm:

**Centralna Drogerja
Wrocławski plac 10.**

**Drogerja św. Rafała
Odrzańska ul. 15.**

**Drogerja
Herm. Medo nast.**

Kommanditgesellschaft

gegr.
1824

M. FRIEDLAENDER,

Teleph.
Nr. 11

Schlossbrauerei Oppeln

empfiehlt unter Garantie für absolute Reinheit

Kaiser-Pilsner,

Münchener Schlossbräu,

Kulmbacher Schlossbräu,

ferner Liebhabern von alkoholarmen Getränken unser mit vielem Beifall aufgenommenes

*** **Kaiser-Malzbier,** ***

welches von ärztlichen Autoritäten ganz speziell empfohlen wird. Unsere Biere werden geliefert in Fässern, Flaschen und Syphons.

Bestellungen erbitten an unsere Kufcher oder direkt im Comptoir, Schlosstrasse 2 zu machen.

Kupuję czyste

butelki

od likierów

po cenie 1 mk. za szt.

S. Kassel,

fabryka likierów,

Rynek 30/3.

Quo vadis ?

(Dokąd idziesz?)

po

wino, konjak,

likieri, piwa,

papierosy i. t. d.

do

Pawła i Marja Białek, Opole.

Centralny gościniec pod „Złotym Orłem“

Przedmieście Odrzańskie — Plac Wrocławski 11.